

Kristian Lewis i Maja Matijević
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

Korisnik u središtu: tri modula *Hrvatskoga mrežnog rječnika – Mrežnika**

XV. međunarodni kroatistički znanstveni skup
Pečuh, 15. srpnja 2021.

* Ova prezentacija izrađena je u sklopu projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (IP-2016-06-2141), koji u cijelosti financira Hrvatska zaklada za znanost.

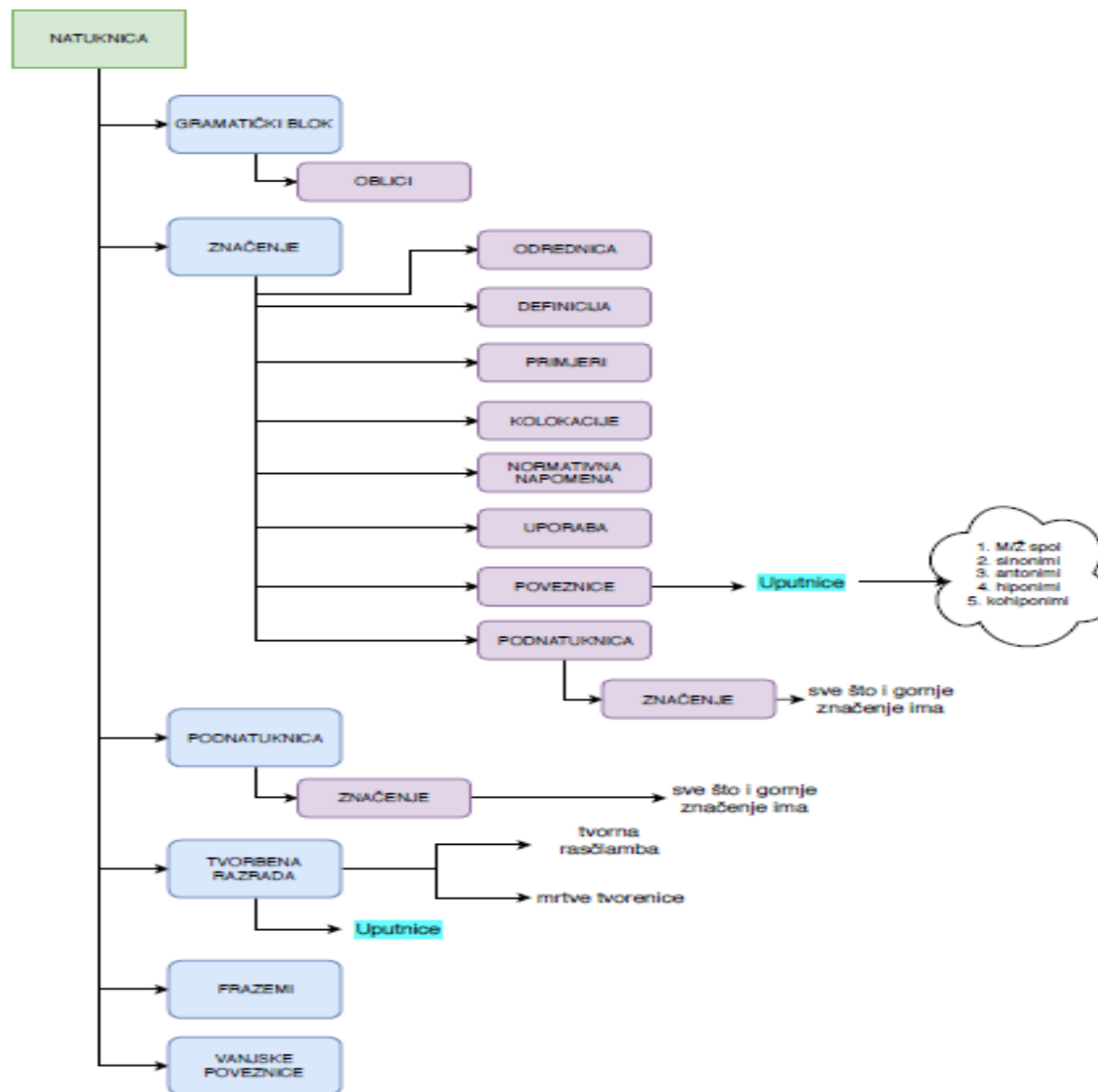
Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik

- ihjj.hr/mreznik
- od 1. ožujka 2017. do 31. srpnja 2021. godine
- projekt Hrvatske zaklade za znanost
- provodi se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje
- voditeljica dr. sc. Lana Hudeček, znanstvena savjetnica u trajnome zvanju
- tim od 18 suradnika

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik

- slobodno dostupan, jednojezični, hipertekstni, korpusno utemeljen mrežni rječnik hrvatskoga standardnog jezika
- natuknice te pojedine riječi i izrazi u rječničkim člancima povezuju se međusobno → UNUTARMODULNO POVEZIVANJE
- natuknice te pojedine riječi i izrazi u rječničkim člancima povezuju se s natuknicama u bazama podataka koje nastaju u okviru ovoga projekta i izrađuju se usporedno s izradom rječnika → IZVANMODULNO POVEZIVANJE
- baza jezičnih savjeta, baza veznika, baza objašnjenja podrijetla frazema, baza etnika i ktetika

Osnovna struktura rječničkoga članka

Abecedariji u *Mrežniku*

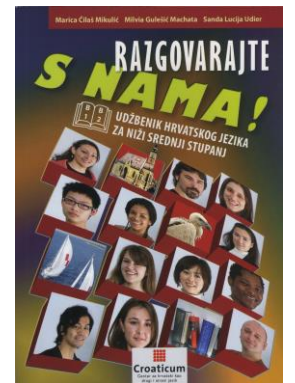
- temeljni abecedarij za *Mrežnik*: preklopljeni čestotni popisi riječi iz dvaju korpusa – *Hrvatske jezične riznice* i *hrWaC*-a
- abecedarij dobiven preklapanjem čestotnih popisa dopunjen je u prvome redu tako da su popunjena neka tvorbeno gnijezda
- dodani su mocijski i vidski parnjaci i ako se ne pojavljuju u abecedariju dobivenom preklapanjem popisa

Abecedariji u *Mrežniku*

– abecedarij modula za učenike sastavljen je na temelju školskih priručnika i udžbenika te *Prvoga školskog rječnika hrvatskoga jezika* (IHJJ i ŠK. Zagreb. 2008.) i *Prvoga školskog pravopisa hrvatskoga jezika* (IHJJ. Zagreb. 2016.)

– abecedarij modula za neizvorne govornike sastavljen je na temelju rječnika u udžbenicima za učenike hrvatskoga kao inoga jezika

– riječi iz obaju manjih modula nalaze se u temeljnome modulu namijenjenomu odraslim govornicima hrvatskoga jezika

Tri modula u *Mrežniku*

- modul za odrasle izvorne govornike hrvatskoga jezika (10 000 natuknica)
- modul za učenike nižih razreda osnovne škole (3000 natuknica)
- modul za neizvorne govornike (1000 natuknica)

Modul za odrasle izvorne govornike hrvatskoga jezika

- 10 000 naglašanih natuknica, gramatička odrednica i gramatički blok s naglašenim sustavno donesenim oblicima
- bogato razvedene definicije oprimjerene korpusnim primjerima
- najčešće kolokacije (usustavljene s pomoću pitanja poput *Kakav je x?*, *Što x radi?*, *Što se s x radi?* i sl.)
- podatci o značenjskim odnosima (sinonimi, antonimi, hiponimi, meronimi itd.)
- uporabne napomene, definirani i oprimjereni frazemi
- sustavom odrednica i uputnica upućuje se na stilski, terminološki i/ili normativni status natuknice

banána **banana** ⚔️ im. ž. (G banánē, DL banáni, A banánu, I banánōm; mn. NA banáne, G banánā, DLI banánama)

1 bot. Banana je visoka zeljasta biljka tropskih krajeva nalik na palmu koja ima velike listove i cvjetove skupljene u cvat.

- *Prije nekoliko godina banane su počele davati plodove.*

- *Klimatske promjene: uskoro berba banana na prvoj plantaži u našem susjedstvu!*

Što banana može? dati plod, rasti, uspijevati

Što se s bananom može? posaditi je

U vezi s bananama spominje se: berba, plantaža, uzgoj

2 bot. Banana je duguljasti mesnati i hranjivi plod istoimene biljke obavijen debelom žutom korom.

- *Zato na kraju, za okrepu nakon ronjenja, preporučujem palačinke i limunadu, kolač i sok, vodu i bananu ili barem samo limunadu.*

- *Banane su prepune kalija, koji aktivira izbacivanje vode iz tijela; dobre su i grožđice ili svježe grožđe tijekom ljeta, a i dinja, lubenica, grejp, brusnice i sve češći gost naših tanjura, slasni avokado.*

- *Odvijte tijesto, premažite ga polovicom nadjeva i na oba duža ruba stavite banane.*

- *Banane ne rastu na drveću, one rastu iz korijenaste strukture koju proizvodi jedna stabljika koja se nalazi iznad tla.*

Kakva je banana? nezrela, pohana razg., pržena, smrznuta, sušena, trula, ukusna, zelena, zrela, žuta

Što se s bananom može? dodati je (u ostale sastojke), jesti je, kupiti je, narezati je, oguliti je, staviti je (na biskvit, na vagu, u blender, u kolač, u mikser, u škrinju), uzeti je, voljeti je, zgnječiti je

Koordinacija: banane i ananas, banana i čokolada; banane i jagode, banane i grožđe, banane i jabuke, banane i kruške, banane i naranče

frazem: biti u banani

Biti u banani znači biti loše volje, biti neraspoložen, imati problema.

- *Shema je poznata, imali ste perspektivan posao u rastućoj tvrtki, mobilni i laptop pri ruci dan i noć, smiješio se službeni auto i kartica... No, troškovi su nadmašili prihode, naplata je u banani i mladi je menadžer završio na zavodu za zapošljavanje.*

- *Država nam je u banani i bit će, jer se uvijek vraćamo u prošlost. Uvijek se vraćamo na ratove umjesto da gledamo u budućnost i borimo se za bolje sutra.*

TVORENICA: bananica

tvorenice: bananin

Kolokacijska baza hrvatskog jezika: http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=banana&search_type=basic

Modul za odrasle
izvorne govornike
hrvatskoga jezika

Modul za učenike nižih razreda osnovne škole

- 3000 natuknica koje su prilagođene učenicima nižih razreda osnovne škole kao krajnjim korisnicima rječnika
- struktura natuknice jednostavnija nego u modulu za odrasle izvorne govornike
- u gramatičkome bloku uvedeni ciljani oblici ovisno o vrsti riječi, označeno samo mjesto naglasaka (podcrtano)
- rastavljanje na slogove (za rastavljanje na kraju retka)
- jednostavniji primjeri
- jezični savjet ili uporabna napomena

Modul za učenike nižih razreda osnovne škole

banana (*banane*) imenica

Rastavljanje na slogove: ba-na-na

¹ Banana je tropska voćka slična palmi s ukusnim plodovima.

nasadi banana, plod banane

Drvo banane voli toplinu i ne podnosi temperature niže od 11 Celzijevih stupnjeva.

² Banana je duguljasti jestivi plod te voćke koji ima debelu žutu koru.

sladoled od banane, torta od banane

Danas za užinu imam sendvič i bananu.

Modul za neizvorne govornike

- 1000 natuknica s označenim mjestom naglaska i gramatičkim blokom
- snimljen izgovor natuknice
- pragmatičke i kulturološke napomene
- rječnički članak obiluje kolokacijama radi uporabnoga konteksta u kojemu se natuknica upotrebljava
- izbor riječi u najvećoj mogućoj mjeri nastoji se prilagoditi potrebama neizvornih govornika te obuhvaća i govoreni jezik

Modul za neizvorne govornike

banana im. ž. (G banane, D banani, A bananu, L o banani, I s bananom; *mn.* N banane, G banana, D bananama, A banane, L o bananama, I s bananama)

Banana je žuto tropsko voće u obliku bumeranga.

- *Zelene banane nisu ukusne.*
- *Banane u Hrvatsku stižu iz Afrike.*
- *Koliko košta kilogram banana?*

frazem: biti u banani

žarg. **Biti u banani znači imati probleme, osjećati se loše.**

- *Danas sam u totalnoj banani.*
- *Dobio je otkaz, baš je u banani.*

Usporedba strukture rječničkoga članka u trima modulima

Osnovni modul	Modul za djecu	Modul za strance
natuknica i svi oblici su naglašeni donosi se maksimalan broj oblika, npr. za imenice se donose svi padaži jednine i množine, a samo su glagolske i pridjevne paradigme djelomično reducirane	označeno je samo mjesto naglaska imenice: množina glagoli: 1. lice prezenta, perfekt m. i ž. rod, futur 1. lice jednine pridjevi: ženski rod, srednji rod; komparativ, superlativ	označeno je samo mjesto naglaska imenice: svi oblici jednine i množine, označeno mjesto naglaska glagoli: svi oblici prezenta, perfekta i futura I. pridjevi: svi oblici kao u osnovnome modulu prilozi od srednjega roda pridjeva: komparativ, superlativ
sve su natuknice jednorječne	sve su natuknice jednorječne	natuknice mogu biti i višerječne
podatak o vrsti riječi, kratice	podatak o vrsti riječi, ispisuje se punom riječju	podatak o vrsti riječi, kratice
	rastavljanje natuknice na slogove, ako je natuknica jednosložna, rastavlja se množina na slogove	
prenose se i prilagođuju savjeti s portala <i>Bolje je hrvatski</i> i <i>Jezični savjeti</i> povezuju se rječnički članci na <i>Strunu</i> , <i>Repozitorij metafora</i> , <i>Bazu hrvatskih glagolskih valencija</i>	prenose se i prilagođuju savjeti s portala <i>Hrvatski u školi</i> , ali se ne donose vanjske poveznice	nema vanjskih poveznica.
	slika	izgovor
poveznica vidski parnjak, sinonimi, antonimi, meronimi, muško i ženski parnjak	unakrižno se povezuju svršeni i nesvršeni glagol rečenicom: <i>Pogledaj i što znači glagol...</i> <i>Pogledaj i što znači glagol...</i> muški i ženski parnjak, sinonimi se povezuju rečenicom: <i>Isto značenje ima i...</i> i antonimi rečenicom: <i>Suprotno značenje ima</i>	unakrižno se povezuju svršeni i nesvršeni glagol rečenicom: <i>Pogledaj i što znači glagol...</i> <i>Pogledaj i što znači glagol...</i> u definicijama se nalaze i poveznice u samoj definiciji, npr. u definiciji riječi <i>list</i> kao dokument nalaze se poveznice na <i>kršni list</i> i <i>smrtni list</i> .

Mihaljević, Milica. 2018. Hrvatski mrežni izvori za djecu i strance. *Visnyk of Lviv University* 69. 75–89.

Zaključak

- hrvatski jezik još nema moderan e-rječnik, utemeljen na spoznajama suvremene e-leksikografije, kakve uglavnom imaju veći europski jezici
- prvi je takav *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (prva faza projekta završava potkraj srpnja 2021.)
- od početka rada na projektu korisnik je bio u središtu znanstvenoistraživačkoga promišljanja (tri modula)
- korisnička provjera četverogodišnje izgradnje *Mrežnika* uslijedit će u mjesecima pred nama, a predstavljeni napori u njegovoj izgradnji daju nadu da će biti dobro prihvaćen

HVALA NA POZORNOSTI!

Literatura

- Čilaš Šimpraga, Ankica; Jojić, Ljiljana; Lewis, Kristian. 2008. *Prvi školski rječnik hrvatskoga jezika*. Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2020. The Croatian Web Dictionary – Mrežnik Project – Goals and Achievements. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2. 645–667. doi.org/10.31724/rihjj.46.2.11.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2018. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Upute za obrađivače. Radna inačica*. <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/upute.pdf> (pristupljeno 2. srpnja 2021.).
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2017a. The Croatian Web Dictionary Project – Mrežnik. *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of eLex 2017 conference*. Ur. Kosem, Iztok i dr. Lexical Computing CZ s.r.o. Brno – Leiden. 172–192.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2017b. Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika* 4/4. 1–8.
- Hudeček, Lana; Jozić, Željko; Lewis, Kristian; Mihaljević, Milica. 2016. *Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Mihaljević, Milica. 2018. Hrvatski mrežni izvori za djecu i strance. *Visnyk of Lviv University* 69. 75–89.